

Voorwoord:	1
Heeft ontwikkelingssamenwerking toekomst	2

Dierbare missievrienden,

Over enkele weken worden de nieuwe verkiezingen gehouden. Het vorige kabinet viel na weken beraad alsnog, omdat de betrokken partijen het niet eens konden worden over de nieuwe begroting. Ongetwijfeld zal de verkiezingsstrijd langzaam maar zeker een steeds prominentere plaats in ons dagelijkse leven gaan innemen. De verkiezingsprogramma's zijn klaar en de politici zijn gereed om de visie van hun partij aan de man te brengen. Zoals verwacht staan de bezuinigingen centraal, die volgens deze politici nodig zijn om de financiële crisis in ons land het hoofd te bieden en om de belabberde economie een nieuw impuls te geven. Ik denk dat deze verkiezingen voor velen nooit eerder zo belangrijk zijn geweest, zeker voor zowel de lagere inkomens in ons land als voor de mensen, die in de minder ontwikkelde landen dagelijks een strijd om hun bestaan moeten leveren.

In bijna elk partijprogramma zal je dezelfde woorden tegenkomen: samenwerking, solidariteit, (toekomst)visie, duurzame oplossingen en nog veel meer van dit soort termen. Al gauw zal je zien dat ze niet altijd met hetzelfde doel gebruikt worden. Voor de één betekent bijvoorbeeld de term 'samenwerking' met elkaar op weg gaan of het samen iets ondernemen, dat uiteindelijk tot iets positiefs zal leiden. Voor de ander vormt 'samenwerking' eerder een bedreiging, omdat de een onder het dictaat van de ander gebukt gaat. Ik kan me dan ook heel goed voorstellen, dat veel burgers langzaam maar zeker totaal niet meer weten op wie zij moeten gaan stemmen. Als je iemand zou vragen op wie men het beste kan stemmen zal je gauw het volgende antwoord krijgen: "het maakt toch niets uit op wie je stemt, ze komen hun beloftes toch niet na!" Of: "Ik stem op een partij, die weet wat de gevolgen zijn van de bezuinigingen voor mij!", met de nadruk op "mij"!

Het Missiebuero zet zich voortdurend in voor anderen in missielanden waar ook ter wereld en wel in de ruimste zin van het woord. Het Evangelie en de vele documenten van de R.K. Kerk geven ons voldoende richtlijnen om deze opdracht te vervullen. De bisschop bepaalt de kaders waarbinnen activiteiten ontplooid kunnen worden voor het bisdom, dat hem is toevertrouwd en is dan ook de eindverantwoordelijke.

Vanzelfsprekend heeft de politiek invloed op deze activiteiten. Juist daarom zijn deze verkiezingen mijns inziens nooit eerder zo belangrijk geweest en wel voor iedereen! In de vakantieperiode heb ik veel kunnen lezen en natuurlijk ben ik op zoek gegaan naar informatie, die van nut kan zijn bij het maken van een goede keuze in september. Op de site van de Katholieke Vereniging voor Oecumene – Athanasius en Willibrord ben ik een aantal "blogs" van Prof. Dr. Fred van Iersel tegengekomen. Met heel veel interesse heb ik deze artikelen gelezen. Eén wil ik met u delen en ik ben er van overtuigd, dat dit u heel veel stof zal bieden om over na te denken. In de blogs schrijft Prof. Van Iersel over de opvattingen van de politieke partijen op het gebied van

Colofon

Missiebuero Roermond is een kerkelijke instelling voor de ondersteuning van geloofsverklaring in missielanden.

Neerstraat 49, 6041 KB
Roermond
Postbus 198, 6040 AD
Roermond
T: (0475) 386880
E: info@missiebuero.nl
W: www.missiebuero.nl

ING 1045000

IBAN:
NL27INGB0001045000
RABO 14.41.01.408
IBAN:
NL11RABO0144101408

MISSION (MISSIE- en ONtwikkelingswerk) wordt uitgegeven door de kerkelijke stichting Missiebureau Bisdom Roermond (Missiebuero) en is een informatiebulletin over diverse missionaire activiteiten in de Missie.
Redactie:
Drs. F. Soeterik

(Donateurs van het Missiebuero Roermond ontvangen gratis deze nieuwsbrief.)

In eigen land

2

solidariteit en kijkt vanuit een bepaalde invalshoek naar de politiek en de programma's van politieke partijen. Meer blogs kunt u vinden op de website van de Katholieke Vereniging voor Oecumene – Athanasius en Willibrord. Heel veel leesplezier. Ondertussen gaan wij door met het ondersteunen van lokale initiatieven in de Missie! Mede namens het team wens ik u alle goeds toe en Gods zegen!

- Drs. Frank Soeterik

Verkiezingen 2012: heeft ontwikkelings-samenwerking toekomst?

Een artikel van Prof. Fred van Iersel voor De Katholieke Vereniging voor Oecumene – Athanasius en Willibrord; gepubliceerd op www.oecumene.nl

23 juni 2012 | Categorie: Blogs | Fred van Iersel

In Nederland mag dan een neoliberale en ethocentrische wind waaien, feit blijft dat Nederland juist door zijn internationale en mondiale oriëntatie is geworden tot wat het nu is, en dat internationale solidariteit een constitutief element is in die internationale oriëntatie. Nederland moet volop blijven investeren in ontwikkelingssamenwerking: ter wille van de ontwikkeling en ter wille van de wereldvrede.

'Ontwikkeling is het nieuwe woord voor vrede'

Dat was het standpunt van Paus Paulus VI in zijn encycliek *Populorum Progressio* van 1967. Dit woord is zoals we zullen zien, nog steeds actueel. Ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking kan men namelijk allereerst zien als resultaat, als uitkomst van een proces. Het gaat dan om het resultaat van inzet voor internationale gerechtigheid.

Wanneer gerechtigheid afwezig is, en de kloof tussen arm en rijk te groot is, neemt de kans op gewapende conflicten toe. Dat is een belangrijk uitgangspunt van de katholieke sociale leer. In die zin is 'ontwikkeling' inderdaad nog steeds een ander woord voor vrede. Volgens de katholieke sociale leer behelst gerechtigheid in ieder geval ook de universele bestemming van goederen. "Want", zo schreef het Tweede Vaticaans Concilie, 'God heeft de aarde met alles wat daarin is bestemd voor het gebruik van alle mensen en volken, zodat de geschapen goederen in een billijke verdeling aan allen moeten toekomen, onder de schutse van de rechtvaardigheid,

vergezeld van de liefde'(Pastorale Constitutie *Gaudium et Spes*, 69: AAS 58 (1966), 1090)).

Vredeswerk

In actuele discussies over de betekenis van ontwikkelingssamenwerking moet dit aspect, dat het bij ontwikkelingssamenwerking om internationaal vredeswerk gaat, ook worden meegenomen. Anders ontstaat in onze Nederlandse samenleving van dit moment wellicht een eenzijdig beeld dat het bij ontwikkeling alleen om hulp gaat, of zelfs om het verslaafd maken of houden van landen en hun bevolking aan hulp en ontwikkelingssamenwerking. Nee, de essentie van ontwikkelingssamenwerking vanuit christelijk sociaal perspectief is vredeswerk, dat wil zeggen: de beperking van conflictescalatie door vermindering van ongerechtigheid in de betrokken samenlevingen of regio's, en wereldwijd, dus ook om beperking van conflictpotentieel tussen 'Noord' en 'Zuid'. Ontwikkeling vereist daarom echte solidariteit, en gerichtheid op zelforganisatie en participatie van de lokale bevolking in ontwikkelingslanden.

Omdat ontwikkeling 'vrede' is, gaat het niet alleen om recht doen aan mensen 'ver weg' – wat uiteraard belangrijk is -, maar het gaat juist ook om vreedzaam internationaal samenleven, waarbij dus ook Nederland en zijn bevolking baat en belang heeft, op korte termijn en voor volgende generaties.

Kort gezegd: Ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking waarborgen vrede 'wereldwijd' en over meerdere generaties. Want echte vrede is op mondiale gerechtigheid gebaseerd.

Proces

Als ontwikkeling zowel een resultaat als doel is, hoe ziet dat resultaat er dan schetsmatig uit? Op stelselniveau gaat het erom dat niet via ontwikkelingssamenwerking een soort staats-

In eigen land

3

socialisme mag worden bevorderd, maar dat eigendom particulier mag zijn, mits het gebruik van eigendom gericht is op de universele bestemming van goederen, indachtig het Schriftwoord: Van God is de aarde en die haar bewonen (Ps. 24,1). Bij de inrichting van elke samenleving, ook en juist in ontwikkelingsgebieden, moeten zelforganisatie en participatie van de bevolking gewaarborgd zijn, evenals solidariteit en de oriëntatie op verdelende rechtvaardigheid met betrekking tot de vruchten van productie en dienstverlening. En ook in de context van ontwikkelingssamenwerking geldt: de arbeider is zijn of haar loon waard: faire handel, fair loon is belangrijk. En, vrouwen, die wereldwijd het hardst werkende deel van de mensheid zijn – onbetaalde arbeid meegerekend – moeten volwaardig aan het economisch proces kunnen deelnemen volgens de katholieke sociale leer.

Ontwikkeling is natuurlijk niet alleen een resultaat of uitkomst of einddoel, maar het is tegelijk ook een historisch en maatschappelijk proces. Een belangrijk kenmerk daarvan is dat dit vol morele ambivalenties zit. Want ontwikkeling vindt uiteraard niet plaats in een vacuüm, maar in een bestaande locale of regionale situatie, waarin mensen proberen om ondanks niet optimale omstandigheden, te midden van vaak onvruchtbare politieke machtsverhoudingen, in hun levensonderhoud en toekomst voor hun kinderen, de volgende generaties, te voorzien.

Dilemma's

Buitenstaanders die willen investeren in ontwikkeling staan door die morele ambivalenties vaak voor omstanderdilemma's, waar we ook vanuit Nederland mee te maken hebben: moet je als investeerder eerst stabiel en rechtvaardig bestuur eisen voor je ontwikkeling stimuleert, of draagt, omgekeerd, ontwikkeling bij tot stabiel en rechtvaardig bestuur? Je kunt burgers moeilijk laten wachten op ontwikkeling totdat ze een stabiel en rechtvaardig bestuur hebben afgedwongen; zij zijn juist slachtoffers van onrechtvaardig bestuur en hebben empowerment nodig, dat wil zeggen: dat zij ingesteld worden zelfbestuur en zelforganisatie te ontwikkelen, conform het subsidiariteitsbeginsel dat tot de Katholieke Sociale Leer behoort.

Het tweede omstanderdilemma, wederom ook voor Nederland, is: wat moet men doen als het

proces van ontwikkeling van een regio in eerste instantie niet leidt tot vermindering van conflicten, maar juist tot opleving van conflicten? Volgens de bekende Macht Afstand Reductie Theorie (MART) van Mauk Mulder die internationaal ook is uitgewerkt in de polemologie, neemt de kans op conflicten niet af, maar juist toe als de kloof tussen de onderliggende partij en de bovenliggende partij afneemt.

Want, zo luidt de theorie, het verkleinen van de kloof wekt de verwachting dat het slechten van de kloof nog verder kan gaan. Die verwachting wakkert conflicten aan. Daarom vereist de inzet voor internationale gerechtigheid ook een verhoogde inzet voor internationale veiligheid. De opleving van etnische conflicten in mede door ontwikkeling ontworpen samenlevingen, heeft zo bijvoorbeeld de ontwikkeling zelf, de ontwikkelingssamenwerking en internationale rechtvaardigheid definitief verbonden met het streven naar veiligheid. Steeds vaker gaat ontwikkelingssamenwerking als werk van gerechtigheid gepaard met vredesoperaties, met 'peace keeping', dus met werk aan veiligheid.

Maar dan ontstaat de vraag: wat komt er eerst? Is ontwikkeling een voorwaarde voor veiligheid, of is omgekeerd een bepaalde stabiel bestuur nodig om ontwikkeling mogelijk te maken? Bijbels gezegd: kunnen gerechtigheid en vrede elkaar kussen (Ps. 85:11). Is vrede de vrucht van gerechtigheid, zoals Jesaja 32:17 zegt, of is het ook omgekeerd: is gerechtigheid een vrucht die in vrede wordt gezaaid, zoals Jakobus 3:18 zegt?

Het derde omstanderdilemma betreft het al of niet ingrijpen bij grootschalige schending van mensenrechten. Mag de staatssoevereiniteit worden geschonden ten gunste van het afdwingen van de naleving van mensenrechten? Dit is geen geringe kwestie, want de staatssoevereiniteit is sinds de vrede van Westfalen van 1648 al een pijler van de vrede. Het relativeren daarvan is dus ook een risico voor de vrede. Maar omgekeerd geldt ook: zonder mensenrechten is er ook geen vrede mogelijk. Kortom: wat is de belangrijkste pijler van vrede: soevereiniteit of mensenrechten? Een intussen – sinds de oorlogen in voormalig Joegoslavië en Afrika – helaas alweer klassiek omstanderdilemma. Welnu, de katholieke sociale leer formuleert duidelijke morele uitgangspunten hoe met dit type morele dilemma's rond de

In eigen land

4

verhouding van ontwikkeling en veiligheid om te gaan.

Op de **eerste plaats** moet de menselijke waardigheid van burgers, en dus ook van ontheemden en vluchtelingen, steeds gewaarborgd zijn.

Op de **tweede plaats** gaat internationale rechtvaardigheid en ook maatschappelijke rechtvaardigheid binnen de betrokken samenleving boven staatsveiligheid: staatsveiligheid en soevereiniteit zijn volgens de katholieke sociale leer zeer belangrijke, maar geen absolute gegevens, eens te meer niet waar, zoals tot voor kort bijvoorbeeld in Libië, dictaturen en autoritaire regimes aan de macht zijn, zoals in veel zuidelijke landen.

Op de **derde plaats** moeten internationale conflicten, ook in de context van ontwikkeling, volgens de katholieke sociale leer, zo veel mogelijk via het internationaal recht beslecht worden. Dit betekent dat de katholieke sociale leer de internationale rechtsorde en haar instituties als de VN, zo veel mogelijk wil versterken, en ook dat initiatieven als het internationaal strafhof en tribunalen na een conflict gesteund worden.

Op de **vierde plaats** moet de menselijke veiligheid van burgers bij conflicten, de zo geheten human security, gewaarborgd worden. Dit is een morele waarde omdat het waarborgen van deze menselijke veiligheid verankerd is in de waardigheid van de menselijke persoon. Dit is in de praktijk vooral aan de orde bij gewapende conflicten, de zogenaamde low intensity conflicts, in ontwikkelingsgebieden.

Menselijke veiligheid – human security- is volgens recente ontwikkeling in de katholieke sociale leer belangrijker dan staatsveiligheid en staatssoevereiniteit, en daarom steunt de katholieke kerk ook het recent door de VN aanvaarde ‘responsibility to protect’ van kwetsbare burgers. Dit geeft namelijk een morele invulling aan veiligheid, waardoor veiligheid, moreel gezien, uit de sfeer van nationale veiligheid in strikte zin wordt getrokken. Dat is belangrijk, want nationale veiligheid kan gemakkelijk tot ideologie worden. Het beginsel van de responsibility to protect geeft invulling

aan de morele verantwoordelijkheid van staten en van de internationale gemeenschap aan de veiligheid van burgers. Dit is overigens geen wet, maar een norm.

Op de **vijfde plaats**: juist omdat rechtvaardigheid volgens de KSL een betere en belangrijker weg naar vrede is dan veiligheid, in ieder geval: dan veiligheid op zich, is ook het katholieke beginsel van de universele bestemming van goederen belangrijk. De economische route met passende eigendomsverhoudingen en passend vruchtgebruik van goederen en diensten blijft als route naar ontwikkeld en vreedzaam samenleven onmisbaar.

Tenslotte

Zo klopt het dus ook in 2012 nog steeds dat ontwikkeling een ander woord voor vrede is. Ontwikkeling als proces heeft daarbij, zo heeft de ontwikkeling sinds Populorum Progressio wel uitgewezen, baat bij een oriëntatie op de heldere waarden en beginselen uit de katholieke sociale leer, met name op rechtvaardigheid, en participatie.

Heel actueel is vooral de fundering van human security in de waardigheid van de menselijke persoon. Voor de Nederlandse samenleving kan het dienstig zijn te beseffen dat het bij ontwikkelingssamenwerking niet gaat om het verspillen van geld, maar om het werken aan duurzame vrede. Het zou geen kwaad kunnen om juist vanuit dit gegeven ontwikkelingssamenwerking niet alleen op economische doelmatigheid maar op politieke effectiviteit door te lichten.

Laten we hopen dat de internationaal georiënteerde middenpartijen – en dan vooral die waarin christelijke inspiratie doorwerkt - dit perspectief niet uit het oog verliezen in de hitte van de verkiezingsstrijd of bij coalitievorming nadien.

bron:

<http://www.oecumene.nl/nieuws-blogs/blogs/360-verkiezingen-2012-heeft-ontwikkelingssamenwerking-toekomst>

Met dank aan De Katholieke Vereniging voor Oecumene – Athanasius en Wilibrord